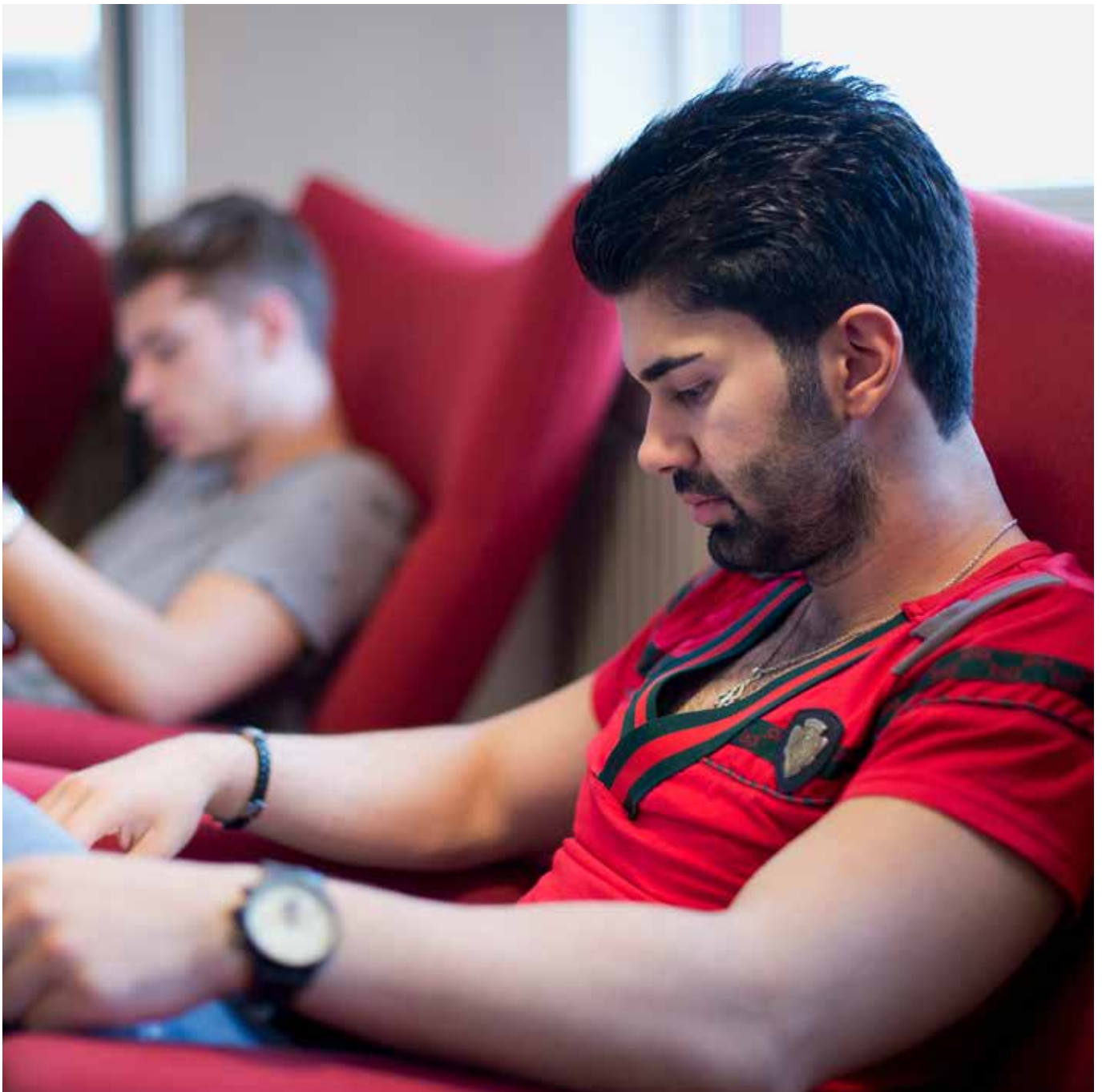

Breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och Minor Field Studies (MFS)

Breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och Minor Field Studies (MFS)

Breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och Minor Field Studies (MFS)

UHR:s rapportserie 2020:7, Universitets- och högskolerådet, september 2020

Kontaktperson: Aleksandra Sjöstrand

Omslagsbild: Eva Dalin

978-91-7561-079-5

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se **www.uhr.se**.

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Summary	8
Inledning	10
Utredningens syfte	11
Utredningens metod	12
Kort om Linnaeus-Palme	13
Kort om Minor Field Studies (MFS)	14
Varför breddad rekrytering?	16
Breddad rekrytering till internationell mobilitet	17
Resultat: Stockholms universitet	19
Stockholms universitets mål och strategier för arbete med breddad rekrytering och internationalisering – hur förhåller de sig till varandra?	19
Intervjuer med personal och studenter vid Stockholms universitet	21
Arbete med breddad rekrytering till MFS	27
Resultat: Uppsala universitet	30
Uppsala universitets mål och strategier för arbete med breddad rekrytering och internationalisering – hur förhåller sig de till varandra?	30
Intervjuer med personal vid Uppsala universitet	31
Slutsatser och reflektioner	37
Viktigt att definiera vad breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och MFS innebär	37
Kunskap om deltagare i Linnaeus-Palme och MFS en förutsättning för arbete med breddad rekrytering	38
Viktigt med marknadsförings-, informations- och vägledningsinsatser	38
Bör frågan om breddad rekrytering avse mobilitetsprogram som helhet? ..	39
Referenser	40

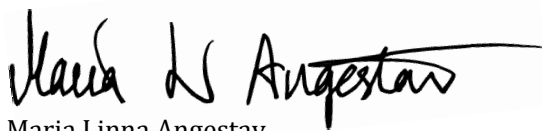
Förord

Universitets- och högskolerådet (UHR) är en statlig myndighet med brett uppdrag inom utbildningsområdet. En del av uppdraget handlar om att höja kvaliteten inom svensk utbildning genom att ge människor förutsättningar att delta i internationellt utbyte och samarbete.

UHR administrerar två program för universitet och högskolor som möjliggör samarbete och utbyte med låg- och medelinkomstländer, Linnaeus-Palme och Minor Field Studies (MFS). Verksamheten finansieras av den svenska biståndsbudgeten, via Sida. Programmen ska bidra till att förverkliga Sveriges politik för global utveckling och finansiering sker inom ramen för regeringens resultatstrategi *Strategi för kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder*, som stöder Agenda 2030 för hållbar utveckling.

UHR har i uppdrag att främja lärosätenas arbete med breddad rekrytering till högskolan. Det inkluderar också de möjligheter till internationell mobilitet som erbjuds på respektive lärosäte. UHR vet sedan tidigare att de personer som söker utbyten eller stipendier genom Linnaeus-Palme och MFS är en ganska homogen grupp, med en majoritet av kvinnor med svensk bakgrund från akademikerhem. För att få en bild av de studenter som söker sig till programmen och av dem som inte gör det, samt hur lärosätena uppfattar hinder när det gäller breddad rekrytering till programmen har den här undersökningen genomförts.

Förhoppningen är att resultaten ska bidra till att utveckla och förbättra arbetet med breddad rekrytering till programmen.

Maria Linna Angestav
Generaldirektör, UHR

Sammanfattning

I enlighet med regeringsbeslut förvaltar och informerar Universitets- och högskolerådet (UHR) om utbytesprogrammet Linnaeus-Palme och stipendieprogrammet Minor Field Studies (MFS). Båda programmen riktar sig till universitet och högskolor. De är biståndsfinansierade via Sida, och har fokus på låg- och medelinkomstländer.

Enligt högskolelagen ska lärosäten aktivt främja och bredda rekrytering till högskolan. Det inkluderar möjligheter till internationell mobilitet. Att främja breddad rekrytering till högskolan är ett av de regeringsuppdrag som UHR ska arbeta med.

Tidigare studier visar att det finns en snedrekrytering till Linnaeus-Palme och MFS. Majoriteteten av deltagarna i programmen är kvinnor med svensk bakgrund från akademikerhem. Relativt sett är alltså män, personer från studieovana hem och personer med utländsk bakgrund underrepresenterade. Sökande med funktionsvariationer är också underrepresenterade. Därtill visar UHR:s statistik på ett minskat antal ansökningar inom programmen under 2016–2018, bland annat som en följd av nedskärningar i budget. Under 2019 och 2020 finns det dock indikationer på att den nedåtgående trenden har brutits.

För att få uppslag till utveckling av UHR:s arbete med att främja och bredda rekryteringen till Linnaeus-Palme och MFS har myndigheten genomfört en intervjustudie med anställda och studenter vid två lärosäten: Stockholms universitet och Uppsala universitet.

I intervjuerna framkommer att frågan om breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och MFS anses vara angelägen. Samtidigt visar de att det saknas strategi och mål för arbete med breddad rekrytering inom ramen för programmen. De båda lärosätenas strategiska arbete med breddad rekrytering fokuserar inte specifikt på Linnaeus-Palme och MFS.

Bilden bekräftas av en analys av universitetens mål och strategier för arbete med breddad rekrytering och internationalisering. Analysen pekar på att det saknas en direkt koppling mellan dessa dimensioner i lärosätenas strategiska dokument.

I intervjuerna framkommer att frågan om breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och MFS anses vara komplicerad och svårlöst. En rad utmaningar lyfts fram, bland annat bristande kunskap om studenternas bakgrund och att urvalet till programmen sker i redan selekterade studentgrupper. Arbetet försvåras också av att gruppen deltagare är för liten för att kunna dra slutsatser av eller för att kunna ta fram goda exempel ur.

I intervjuerna beskrivs Linnaeus-Palme- och MFS-studenter som driftiga, strukturerade, välplanerade, ambitiösa och säkra i den akademiska miljön. Ett viktigt skäl till att delta i programmen är erfarenhets- och kompetensmässiga fördelar i yrkesförberedande syfte. Möjligheten att få internatio-

nell erfarenhet samt intresset för de globala målen och hållbarhetsfrågor är också viktiga drivkrafter.

Orsakerna till att inte fler studenter söker till programmen är flera. En orsak som lyfts fram är dåliga kunskaper om programmen, både hos studenter och hos institutionerna. Även konkurrens från andra internationella program, bland annat Erasmus+, nämns som en viktig orsak. Det är också relativt få institutioner som arbetar med Linnaeus-Palme och MFS.

UHR:s och lärosätenas arbete med breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och MFS skulle stärkas kvalitetsmässigt om myndigheten och lärosätena gemensamt definierade vad som menas med breddad rekrytering till programmen. En framtida definition bör ta sin utgångspunkt i kunskap från befintliga tidigare studier och de skrivningar om breddad rekrytering som finns i högskolelagen (HL).

Utredningen har resulterat i reflektioner som kan bidra till UHR:s och lärosätenas utvecklingsarbete med Linnaeus-Palme och MFS. Kunskap om bakgrunden hos deltagare i Linnaeus-Palme och MFS är en förutsättning för arbete med breddad rekrytering till programmen.

- Marknadsförings-, informations- och vägledningsinsatser kopplade till Linnaeus-Palme och MFS är viktiga för att bredda rekryteringen till programmen.
- För att göra Linnaeus-Palme och MFS mer attraktiva är det viktigt att studenter informeras om att det är en bra merit på arbetsmarknaden att delta i programmen.
- Undersökningar pekar på att det finns en snedrekrytering även till andra internationella mobilitetsprogram och att den kan se olika ut för de olika programmen. En fråga som därför bör ställas är huruvida arbete med breddad rekrytering borde avse mobilitetsprogrammen som helhet och inte varje program för sig.

Summary

The Swedish Council for Higher Education (UHR) provides information about and runs the Linnaeus-Palme exchange programme and the Minor Field Studies (MFS) scholarship programme, following a decision made by the Swedish Government. Both programmes focus on higher education institutions. They are aid-financed via Sida and concentrate on low and middle-income countries.

Under the Swedish Higher Education Act, higher education institutions must actively promote and widen participation in higher education, which includes opportunities for international mobility. The promotion of widening participation in higher education is one of the tasks the Government has assigned to UHR.

Previous studies show that there is a recruitment imbalance for both Linnaeus-Palme and MFS; the majority of programme participants are women from Swedish, academic backgrounds. Men, people from non-academic backgrounds and people with foreign backgrounds are thus relatively under-represented, as are applicants with disabilities. In addition, UHR's statistics show a falling number of applications for the programmes in 2016–2018, for which budget cuts are one reason. There are, however, indications that this downward trend was broken in 2019 and 2020.

To obtain a basis on which to develop UHR's work on promoting and widening participation in Linnaeus-Palme and MFS, the agency has conducted an interview study with employees and students at two higher education institutions: Stockholm University and Uppsala University.

The interviews show that widening participation in Linnaeus-Palme and MFS is considered a pressing issue. At the same time, they show that there is a lack of strategy and objectives for work on widening participation in the programmes. At both universities, strategic work on widening participation does not specifically focus on Linnaeus-Palme and MFS.

This picture is confirmed by an analysis of the universities' objectives and strategies for work on widening participation and internationalisation, which indicates that the universities' strategic documents contain no direct link between these two aspects.

The interviews show that widening participation in Linnaeus-Palme and MFS is considered to be complicated and difficult to resolve. A number of challenges are highlighted, including a lack of knowledge about the students' backgrounds and how selection for the programmes is from a previously selected groups of students. Work is also hindered by the participant group being too small to be able to draw conclusions from or to highlight good examples.

In the interviews, Linnaeus-Palme and MFS students are described as hard-working, structured, good at planning, ambitious and confident in academic environments. One important reason for participating in the pro-

grammes is the advantages they provide on the labour market in terms of experience and competence. The opportunity to gain international experience and interest in the global goals and sustainability are also important motivators.

There are several reasons why more students do not apply for the programmes. One that has been highlighted is poor knowledge about the programmes, both that of the students and the departments. Competition from other international programmes, including Erasmus+, is also mentioned as an important reason. There are also relatively few departments working with Linnaeus-Palme and MFS.

The quality of the work done by UHR and higher education institutions on widening participation in Linnaeus-Palme and MFS would be boosted if they jointly defined what is meant by widening participation in the programmes. Any future definition should be based on the knowledge of previous studies and the provisions on widening participation in the Higher Education Act.

This investigation has resulted in observations that can contribute to the development work conducted by UHR and higher education institutions with Linnaeus-Palme and MFS. Knowledge about the backgrounds of participants in Linnaeus-Palme and MFS is necessary for continued work on widening participation in the programmes.

- Marketing, information and guidance efforts linked to Linnaeus-Palme and MFS are important for widening participation in the programmes.
- To make Linnaeus-Palme and MFS more attractive, it is important that students are informed about how participation in the programmes is an advantage on the labour market.
- Surveys indicate that there are also recruitment imbalances on other international mobility programmes and that these can vary between the programmes. Therefore, one question that should be asked is whether work on widening participation should cover mobility programmes as a whole, rather than each programme individually.

Inledning

Linnaeus-Palme och Minor Field Studies (MFS) är två av de internationella utbytes- och stipendieprogram som administreras av Universitets- och högskolerådet (UHR). Båda programmen riktar sig till universitet och högskolor och har fokus på de länder som definieras som låg- och medelinkomstländer¹.

UHR ansvarar för att informera om dessa program och att fördela medel till lärosätena, som i sin tur väljer ut deltagare och fördelar stipendierna. Alla statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare som har examenstillstånd kan ansöka om bidrag för att genomföra ett utbytesprojekt inom Linnaeus-Palme eller söka medel för MFS-stipendier. Under 2019 beviljade UHR drygt 51 miljoner kronor, inom ramen för 158 projekt/överenskommelser inom Linnaeus-Palme och MFS.

Linnaeus-Palme och MFS är biståndsfinansierade och finansieringen sker genom biståndsmyndigheten Sida. Men det är UHR, en utbildningsmyndighet som förvaltar och genomför programmen, vilket sker i enlighet med regeringsbeslut (Utrikesdepartementet, 2000 och Utbildningsdepartementet, 2002).

UHR:s administration av Linnaeus-Palme och MFS ska relatera till både bistånds- och utbildningspolitiska prioriteringar.

Från biståndspolitiskt håll gäller att programmen ska bidra till att förverkliga Sveriges politik för global utveckling (PGU)². Finansieringen sker inom ramen för regeringens resultatstrategi KAPAME (Strategi för kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stöder Agenda 2030 för hållbar utveckling) (Utrikesdepartementet, 2018). Den utformning som UHR ger Linnaeus-Palme och MFS ska därför relatera till prioriteringarna i strategin³.

En viktig prioritering i utbildningspolitiken är breddad rekrytering till högskolan. Den ska ses mot bakgrund av att universitet och högskolor sedan 2001 är ålagda att aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan (högskolelag, 1 kap. 5 §). Att främja breddad rekrytering till högskolan är också ett av de regeringsuppdrag som UHR ska arbeta med (Utbildningsdepartementet, 2012).

I en tidigare UHR studie framgår att de som söker utbyten eller stipendier genom Linnaeus-Palme och MFS är en ganska homogen grupp. Majoriteteten

1. Länder som klassificerats som biståndsberättigade av internationella samarbetsorganisationen för bistånd, OECD/DAC (Development Assistance Committee)

2. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/hallbar-utvecklingspolitik/sveriges-politik-for-global-utveckling/>

3. Strategin nämner två saker som bedöms som särskilt relevanta för Linnaeus-Palme och MFS:

- Stärkt partnerskap och ledarskap, ökad kunskap och engagemang hos en bredd av aktörer, inklusive svenska, som kan bidra till det globala genomförandet av Agenda 2030
- Stärkt kapacitet och lärande inom svensk resursbas för internationellt genomförande av Agenda 2030

är kvinnor med svensk bakgrund från akademikerhem (Universitets- och högskolerådet, 2018a). Relativt sett är alltså män, personer från studieovana hem och personer med utländsk bakgrund underrepresenterade inom programmen. Underrepresenterade är också sökanden med funktionsvariationer, trots att UHR har särskilda medel för att möjliggöra för deltagare från denna grupp att delta i programmen (ibid.).

Dessutom visar UHR:s statistik att antalet ansökningar till Linnaeus-Palme och MFS minskar, med 63 respektive 13,5 procent under perioden 2014–2019⁴.

Behovet av att öka antalet deltagare i Linnaeus-Palme och MFS bör ses bland annat i relation till universitets och högskolors internationaliseringsuppdrag⁵. Den utbildningspolitiska utgångspunkten för uppdraget är att internationella utbyten och samarbeten samt de internationella inslagen i utbildning och forskning bidrar till stärkt kvalitet i högskolans verksamhet (SOU 2018:3). Regeringen har vid flera tillfällen påpekat vikten av internationalisering av universitet och högskolor. I utredningsdirektiven till internationaliseringsutredningen framhåller regeringen bland annat att det är av stor vikt att fler väljer att bedriva en del av sina studier utomlands (Utbildningsdepartementet, 2017).

Behovet att öka rekryteringen till Linnaeus-Palme och MFS bör även ses i ljuset av EU-målet att till år 2020 ska minst 20 procent av alla som tar examen på eftergymnasial nivå inom EU-området ha studerat utomlands någon del av sin utbildning (Europeiska unionens råd, 2011). Sverige har inte uppnått målet. Endast 15 procent av de studenter i Sverige som läsåret 2018/19 tog examen på grundnivå och avancerad nivå hade någon gång under de senaste tolv terminerna studerat utomlands (Universitetskanslersämbetet, 2020). Enligt Internationaliseringsutredningen bör ökad mobilitet bland svenska studenter vara ett prioriterat mål (SOU 2018:3).

Utredningens syfte

Denna utredning är ett bidrag till UHR:s utvecklingsarbete av Linnaeus-Palme och MFS. Syftet är att skapa ett underlag för UHR för att utveckla och förbättra sitt arbete med breddad rekrytering till programmen, både internt och när det gäller stöd till lärosätena i deras arbete. I förlängningen ser UHR också möjligheter att utveckling och arbete med breddad rekrytering kan bidra till ett ökat intresse för programmen.

Studien är avsedd för UHR som myndighet och det är också myndigheten som är huvudsaklig mottagare. Studien kommer också att delas med Sida. Därutöver riktar den sig till andra aktörer med intresse av programmen Linnaeus-Palme och MFS.

-
4. Den kraftiga nedgången beror på regeringsbeslut 2016 om omprioriteringar av medlen i biståndsbudgeten vilket bland annat kraftigt påverkade tilldelningen till den anslagspost som medel för UHR:s Sidafinansierade verksamhet kommer från. Sida beslutade i sin tur om en kraftig minskning (ca 70 procent) av medlen för UHR:s programverksamhet.
 5. I högskolelagen fastslås att lärosätena i sin verksamhet bör främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden (HL, 1 kap. 5 §).

UHR anser att det är viktigt att strategier för utveckling av Linnaeus-Palme och MFS tas fram i dialog med lärosäten eftersom det är lärosätena som genomför utlysningarna och rekryterar till programmen.

Frågeställningarna i studien är bland annat:

- Vilka studenter söker sig till Linnaeus-Palme och MFS?
- Varför söker studenterna sig till programmen och vilka andra alternativ anser de sig ha?
- Vad kan sägas om de studenter som inte söker sig till programmen?
- Vilka är de största hindren som lärosätena upplever avseende rekrytering och genomförande av programmen?
- Hur har lärosätena hanterat sina uppdrag kring breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och MFS och vilka strategier har varit framgångsrika i detta arbete?
- Hur kan UHR stärka lärosätenas arbete med breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och MFS?

Utredningens metod

Utredningen är en förstudie med fallstudieansats. Syftet är därför inte att leverera generaliserbara resultat. Resultaten ska däremot kunna ge uppslag som kan testas på ett större underlag, exempelvis genom en enkät. De data som samlats in är intervjudata från två lärosäten, Stockholms universitet och Uppsala universitet. Valet av lärosäten har styrts av en närhetsprincip och gör inget anspråk på att vara representativt. Gemensamt för de båda lärosätena är ett tydligt intresse för och en kontinuerlig hantering av bidrag från UHR:s globala program. Universiteten liknar varandra: de är stora och forskningstunga, med brett utbildningsutbud och stora upptagningsområden, båda har en decentraliserad organisation med självständiga institutioner och fakulteter.

Utredningens huvudfokus för Stockholms universitets arbete med programmen ligger på MFS och för Uppsala universitets på Linnaeus-Palme⁶. Vid Stockholms universitet intervjuades både personal och studenter, vid Uppsala universitet endast personal. Det innebär att intervjuunderlaget för Stockholms universitet är mer utförligt än underlaget för Uppsala universitet. Det sistnämnda kan därför ses som en komplettering till de intervjudata som samlats in vid Stockholms universitet. För att fördjupa analysen har medarbetare vid UHR som arbetar med MFS och Linnaeus-Palme intervjuats. Tidigare undersökningar rörande programmen och relevanta rapporter har också använts i analysen. Även centrala dokument avseende de båda lärosätenas arbete med breddad rekrytering och internationalisering har analyserats⁷.

Intervjuerna var semistrukturerade och skedde i samtalsform. Det innebär att en samtalsstruktur med 20–30 frågor hade förberetts för varje kategori

6. Båda universiteten jobbar med både MFS och Linnaeus-Palme. Stockholms universitet har dock för närvarande inga pågående projekt för studentutbyte inom ramen för Linnaeus-Palme (Universitets- och högskolerådet, 2019c)

7. Dokumenten finns på de båda universitetens webbplatser.

respondenter, personal vid de två lärosätena (lärare och administratörer), studenter vid Stockholms universitet och personal vid UHR. Samtalen var mellan 30 och 60 minuter långa. Företrädesvis var det enskilda samtal, även om par- och gruppvisa samtal förekom. Samtalen hade ett informellt upplägg och bandades inte.

Under intervjuerna framkom olika typer av feedback kring UHR:s arbete som delvis går utanför undersökningens syfte. Dessa redovisas inte i rapporten men kommer att utgöra ett underlag till UHR:s fortsatta arbete med utveckling av Linnaeus-Palme och MFS.

UHR:s arbetsgrupp har bestått av utredarna Conny Pettersson och Aleksandra Sjöstrand.

Kort om Linnaeus-Palme

Linnaeus-Palme är ett utbytesprogram för studenter och lärare inom högskolan. Det bygger på samarbete mellan en högskoleinstitution i Sverige och en i något låg- och medelinkomstland. Den första delen, Linnaeus, gör det möjligt för svenska studenter och lärare att studera respektive arbeta i något av dessa länder. Den andra, Palme, erbjuder studenter och lärare i låg- och medelinkomstländer möjlighet att komma till Sverige. Det långsiktiga samarbetet har två parter och kallas därför partnerskap.

För utresande (Linnaeus) studenter är grundbidraget 20 000 kronor för tio veckor. Därefter ökar grundbidraget med 850 kronor per vecka. Det maximala bidraget för ett studentutbyte är 45 500 kronor för 40 veckors studier. För inresande (Palme) studenter är grundbidraget 40 000 kronor för tio veckor. Därefter ökar grundbidraget med 2 500 kronor per vecka. Det maximala bidraget för ett studentutbyte är 115 000 kronor för 40 veckors studier. Möjlighet finns att flytta om bidrag mellan inresande och utresande, om det ena kostar mer eller mindre⁸. Bidrag ges också för veckor utöver de tio obligatoriska⁹.

Som biståndsfinansierat program ska Linnaeus-Palme relatera till både bistånds- och utbildningspolitiska prioriteringar. Det innebär att syftet med programmet är att bidra till att uppfylla målen i KAPAME-strategin och till att höja utbildningens kvalitet¹⁰.

8. År 2018 sänktes den lägsta utresetiden från 12 veckor till 10 veckor, men samma grundbidrag behölls. Det innebär en reell höjning för studenter på 20 procent. För Linnaeus-studenter från 1 666 kronor till 2 000 kronor i veckan – för minimitiden utomlands. För Palmestudenter från 3 333 kronor till 4 000 kronor i veckan, för minimitiden.

9. Sedan flera år är bidraget för Linnaeus-studenter 850 kronor. För Palmestudenter har det dock från och med 2020 höjts från 2 000 kronor, till 2 500 kronor (+25 procent) efter återkoppling från lärosäten och med tanke på kostnadsläge i Sverige.

10. På utbyten.se informerar UHR att "Linnaeus-Palmeprogrammet syftar till att stärka partnerskap mellan svenska lärosäten och lärosäten i låg- och medelinkomstländer, bidra till institutionell kapacitetsutveckling och bredda intresset för utvecklingssamarbete hos unga. Utöver det strävar UHR också efter att internationellt utbyte och partnerskap ska bidra till högre kvalitet i utbildningen".

En stor utmaning för programmet är en nedåtgående tendens i antalet ansökningar. UHR:s statistik visar att antalet inkomna ansökningar inom programmet minskade med 63 procent från 259 till 95 under perioden 2014–2019. Det beror till stor del på de nedskärningar som UHR fick göra i sin budget inför 2016 och som resulterade i att en mängd ansökningar fick avslås¹¹. Det ledde bland annat till att kontinuiteten bröts hos många fleråriga projekt. I en enkätundersökning som UHR genomförde på lärosäten i april-maj 2018, med anledning av det minskade söktrycket, angavs avslag på tidigare ansökan som den vanligaste anledningen till att lärosätet inte sökt igen.

Söktrycket till Linnaeus-Palme har också påverkats av den utökade regleringen, där både UHR:s krav på ansökan och rapportering höjts. Inte minst har kravet på revision som infördes 2016 lyfts som en kostsam och tidskrävande utmaning från många lärosäten¹².

Andra utmaningar som lärosätena nämnt i sina kontakter med UHR berör längden på utbytena. Särskilt svenska Linnaeus-lärare bedöms ha svårt att vara ute de stipulerade tre veckorna¹³. Även de svenska Linnaeus-studenternas deltagande, minst 10 veckor, anses av lärosätena vara en utmaning. Andra utmaningar avser tillgodoräknande av kurser och att kursutbud på Palme-lärosätet upplevs som begränsat. Ytterligare en utmaning är en lägre genomförandegrad än vad som är önskvärt för Linnaeus-Palme. Den dominerande anledningen till utebliven mobilitet inom programmet är att det är svårt att rekrytera personer till beviljade projekt (Universitets- och högskolerådet, 2018b).

Det finns stora skillnader mellan de olika ämnesområdena när det gäller intresse för Linnaeus-Palme. Statistik över beviljade projekt inom Linnaeus-Palme-partnerskap¹⁴ visar att under perioden 2015–2019 fanns störst intresse för programmet inom vård och socialt arbete. Sjuksköterske- och barnmorskeutbildning utgjorde 18 procent av alla beviljade projekt och socialt arbete drygt 8 procent. Juridik, miljövetenskap och psykologi är de ämnesområden där det finns minst intresse för programmet. Beviljade projekt inom var och ett av dessa ämnesområden utgör endast 0,33 procent av alla beviljade projekt.

Kort om Minor Field Studies (MFS)

MFS är ett stipendieprogram som möjliggör för studenter att göra en fältstudie i något låg- och medelinkomstland. Syftet med fältstudien är att studenten ska samla material till uppsats eller examensarbete på kandidat- respektive magister- eller masternivå.

11. Från och med 2017 har sedan andelen avslag gradvis normaliserats för att återigen ligga runt 20 procent under 2018 och 2019.

12. Den utökade regleringen har sin grund i de krav som Sida ställer på UHR och som UHR i sin tur ställer på lärosätena.

13. UHR har ändrat perioden till två veckor för svenska lärare, om de har deltagit tidigare/har ett fortsättningsprojekt.

14. I enstaka projekt kan det ha förekommit att utbyte skedde för endast lärare.

Lärosätena ansöker om ett visst antal MFS-stipendier. Utbetalning sker med 30 000 kronor för varje deltagare. Av dessa ska 3 000 kronor täcka administration på ett lärosäte och 27 000 kronor ska studenten som beviljats stipendium ha. Stipendiesumman är densamma oavsett vart studenten åker. En MFS-student förväntas vara borta minst åtta veckor, vilket ger 3 375 kronor per vecka.

I likhet med Linnaeus-Palme ska MFS relatera till både bistånds- och utbildningspolitiska prioriteringar¹⁵.

År 2017 införde UHR krav på ansökan på centralnivå från deltagande lärosäten. Antalet ansökningar minskade då från drygt 100 till drygt 30. Innan dess lämnade cirka en tredjedel av lärosätena in en eller flera ansökningar på institutionsnivå. Enligt UHR har tillgängligheten till MFS stipendier ökat för många studenter som en följd av denna justering, då de inte är beroende av den egna institutionens intresse för att söka stipendier.

UHR arbetar för närvarande med att ytterligare stärka programmets relevans för KAPAME-strategin, bland annat genom att lyfta möjligheten att fältstudier genomförs inom ramen för redan befintliga partnerskap och genom att stärka kopplingen till Agenda 2030 (Universitets- och högskolerådet, 2020).

Under perioden 2015–2019 har det skett en nedgång i antalet ansökta MFS-stipendier, från 1011 till 874, det vill säga en nedgång på 13,5 procent. Nedgången är således inte en lika stor utmaning för MFS som för Linnaeus-Palme, där ansökningarna minskade med 63 procent under samma period. UHR anser dock att även för MFS behöver strategier utvecklas för att öka rekryteringen till programmet.

Det finns viss osäkerhet när det gäller vilka ämnesområden som är över- och underrepresenterade inom MFS. Det saknas exakta uppgifter i UHR:s handläggningssystem Rauk om ämnesområden för MFS. Uppgifterna fanns däremot i den tidigare databasen FileMaker. Enligt dessa dominerade samhällsvetenskap samt medicin och hälsovård när det gäller MFS-studenter perioden 2010–2015, med cirka 27 respektive 22 procent. Språk och språkvetenskap samt matematik och informatik hade lägsta andelen deltagande studenter, under 0,5 procent. I en UHR-studie framgår att en stor andel av deltagarna i de biståndsfinansierade programmen, Linnaeus-Palme, MFS och Praktikantprogrammet studerade samhällsvetenskapliga ämnen (Universitets- och högskolerådet, 2018a).

15. På utbyten.se informerar UHR att "MFS förbereder studenter att verka i globala sammanhang och ger lärosäten möjlighet att etablera och stärka internationella kontakter".

Varför breddad rekrytering?

Universitet och högskolor har sedan början på 00-talet haft i uppdrag att aktivt främja och bredda rekrytering till högskolan (högskolelag, 1 kap. 5 §). Att främja breddad rekrytering till högskolan är också ett av de regeringsuppdrag som UHR ska arbeta med (Utbildningsdepartementet, 2012).

Utgångspunkten för lärosätenas arbete med breddad rekrytering är att

”den öppna högskolan välkomnar alla lika oavsett bakgrund, etnisk tillhörighet, bostadsort, könstillhörighet eller funktionshinder. Den mångfald som finns i samhället måste i större utsträckning avspeglas i högskolan, både när det gäller studenter, lärare och forskare. Den öppna högskolan är öppen mot omvärlden. Rekryteringen till högre utbildning bör därför öka, utjämnas och vidgas till nya grupper” (Utbildningsdepartementet, 2001, s. 7).

Ett viktigt antagande är att

”en breddad rekrytering, ökad mångfald och mer blandade studentgrupper ökar utbildningens kvalitet. I en grupp där studenterna har skiftande bakgrund berikas utbildningen av att olika erfarenheter, perspektiv och uppfattningar bryts mot varandra” (ibid, s. 19).

Med denna utgångspunkt är UHR:s bedömning att en större heterogenitet bland deltagarna inom de internationella program som administreras av myndigheten, däribland Linnaeus-Palme och MFS är en kvalitetshöjande faktor för programmen. (Universitets- och högskolerådet, 2020).

Ökad mångfald bland resursbasen¹⁶ önskas även av potentiella arbetsgivare för internationellt utvecklingsarbete. I en enkätundersökning lyfte flera arbetsgivare fram farhågor att den homogenitet som fanns bland deras anställda kunde skapa legitimitetsproblem i länder där utvecklingssamarbetet bedrivs (Universitets- och högskolerådet, 2018a).

Trots att lärosätena i snart 20 år haft i uppdrag att främja och bredda rekryteringen till högskolan består snedrekryteringen. Övergången till högskolan påverkas framför allt av den presumtiva studentens sociala bakgrund. Det är betydligt vanligare att välja högskolestudier om föräldrarna är högt utbildade och den sociala snedrekryteringen har med grova mått mätt inte förändrats på de senaste tio åren (Universitetskanslersämbetet, 2020). Även andra aspekter påverkar övergången till högskolan, exempelvis kön, utländsk bakgrund, boendeort eller funktionsnedsättning (ibid.).

Begreppet breddad rekrytering avgränsas inte till själva rekryteringen utan inbegriper även breddat deltagande, det vill säga olika stödåtgärder som

16. En resursbas kan likställas med ”rekryteringspool” för framtida anställningar inom internationellt utvecklingssamarbete (Universitets- och högskolerådet, 2016a).

är tillgängliga för studenter under studietiden, exempelvis stöd i akademiskt skrivande, stöd i studieteknik eller stödåtgärder kopplade till psykosocial hälsa (Universitets- och högskolerådet, 2016a)¹⁷. Lärosätenas arbete med breddat deltagande tangerar även deras uppgift att arbeta mot diskriminering (ibid.). Arbetsmarknadsanknytning i utbildningen är en annan viktig del av arbete med breddad rekrytering (ibid.). Sammantaget innebär det att bara rekryteringsinsatser inte räcker, utan lärosätena bör ta ansvar för dem som antagits.

Under åren har regeringen gett i uppdrag åt dåvarande Högskoleverket och UHR att utvärdera lärosätenas arbete med breddad rekrytering (Högskoleverket, 2007, Högskoleverket, 2009, Universitets- och högskolerådet, 2016a). Det visar på den stora betydelse som tillmätts uppgiften från utbildningspolitiskt håll. Frågan har aktualiserats på nytt genom uppdrag från regeringen till Universitetskanslersämbetet att genomföra en utvärdering av universitetens och högskolornas arbete med breddad rekrytering (Utbildningsdepartementet, 2020)¹⁸.

Frågan om breddad rekrytering bör ses i relation till rekryteringsfrågan i allmänhet. Enligt högskolelagen (HL) (1kap. 5 §) ska lärosätena aktivt *främja* och *bredda* rekryteringen till högskolan. Det är dock relativt vanligt att lärosäten sammanblandar målen (Högskoleverket, 2009, Universitets- och högskolerådet, 2016a). Det är dock viktigt att understryka att ett främjande av rekrytering inte är samma som en breddning av denna. Däremot kan en bieffekt av ökad rekrytering bli att rekryteringen har breddats (ibid.).

Breddad rekrytering till internationell mobilitet

I en kartläggning och analys av lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande som UHR gjort på uppdrag av regeringen understryker myndigheten att struktur och förankring är en grundläggande utgångspunkt för ett framgångsrikt arbete med uppdraget (Universitets- och högskolerådet, 2016a). Det innebär att varje lärosäte bör göra en egen uttolkning av och definiera vad uppdraget om breddad rekrytering innebär för egen del¹⁹. Varje lärosäte bör skaffa sig kunskap om den egna studentpopulationen för att kunna fokusera på de aspekter av breddad rekrytering som är relevanta för det egna arbetet med uppdraget. Vidare bör varje lärosäte formulera tydliga mål, utarbeta en strategi för arbetet med frågorna och integrera arbetet med breddad rekrytering i de ordinarie verksamheterna.

17. Breddat deltagande kan även ses som en del av högskolans uppdrag i stort att "även ansvara för andra uppgifter av studiesocial karaktär som stöder studenterna i deras studiesituation eller underlättar övergången till arbetslivet samt för att studenterna i övrigt har en god studiemiljö" (1 kap. 11 § högskoleförordningen)

18. Uppdraget ska genomföras i dialog med UHR och redovisas senast den 1 mars 2022.

19. Det saknas en enhetlig definition av begreppet breddad rekrytering. Att formulera egen definition gör det möjligt för lärosätet att fokusera på de aspekter av som anses vara relevanta för egen del. En viktig förutsättning i detta arbete är kunskap om den egna studentpopulationen.

Enligt UHR:s uppfattning innebär det att även verksamheter som rör internationalisering, inklusive internationell mobilitet berörs och bör arbeta strategiskt med frågan. Verksamheterna bör fråga sig vilka studenter som deltar i den internationella mobilitet som erbjuds inom lärosätet och vilka studenter som är underrepresenterade. Utifrån denna kunskap bör tydliga mål formuleras för att bredda rekryteringen i den internationella mobiliteten.

Studier om internationella mobilitetsprogram pekar på snedrekrytering till programmen (Universitets- och högskolerådet 2018a, Centrala studie-stödsnämnden och Universitets- och högskolerådet, 2019, Universitets- och högskolerådet, 2019b). De som studerar utomlands har i högre grad än de studenter som inte studerar utomlands, föräldrar med höga inkomster och lång utbildningsbakgrund. Vidare är de oftast yngre och det är vanligare att de läst ett högskoleförberedande program i gymnasieskolan (ibid.). Kvinnor dominerar bland de utlandsstuderande, framför allt när det gäller de program som administreras av UHR såsom till exempel Erasmus+, Nordplus, Linnaeus-Palme och MFS (ibid.).

Könssnedrekryteringen är särskilt stark inom de biståndsfinansierade programmen. 75 procent av deltagarna i Linnaeus-Palme, MFS och Praktikantprogrammet är kvinnor (Universitets- och högskolerådet, 2018a). Den skeva könsfördelningen beror sannolikt på att de ämnesområden som är välrepresenterade inom programmen domineras av kvinnor, till exempel samhällsvetenskap, medicin samt vård och omsorg (ibid.).

Resultat: Stockholms universitet

Stockholms universitets mål och strategier för arbete med breddad rekrytering och internationalisering – hur förhåller de sig till varandra?

Stockholms universitets mål för breddad rekrytering framgår av universitetets strategier 2019–2022 (Stockholms universitet, 2019a)²⁰.

Riktlinjer för universitetets övergripande arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande finns i planen för breddad rekrytering (Stockholms universitet, 2019b)²¹. En kartläggning av studentpopulationen gjordes 2017 för att identifiera vilka grupper som är underrepresenterade vid universitetet, jämfört med befolkningen i riket och med befolkningen i länet. Utifrån kartläggningen har universitetet identifierat utvecklingsbehov. Bland annat har det konstaterats att de kategorier som är relevanta för universitetets arbete med breddad rekrytering är kön, socioekonomisk bakgrund, utländsk bakgrund, ålder samt funktionsvariation.

I planen framgår att universitetets mål är att ha ett brett angreppssätt för arbetet med breddad rekrytering, bestående av olika delar - åtgärder för att bredda rekryteringen, kvarhållande åtgärder riktade till de antagna studenterna och åtgärder med syfte att underlätta studenternas övergång till arbetsmarknaden.

Stockholms universitets internationaliseringsplan Global Engagement bygger, liksom planen för breddad rekrytering, på universitetets övergripande strategier för 2019–2022 (Stockholms universitet, 2019a). Planen anger de centrala utgångspunkterna för den internationella verksamheten, uti-

-
20. "Många av universitetets utbildningar är mycket eftersökta och det stora antalet studenter och alumner är en styrka. Universitetet ska sträva efter att rekrytera brett, såväl lokalt och nationellt som internationellt, så att en mångfald av studenter ges möjlighet att studera vid Stockholms universitet. Möjligheterna att studera på andra språk än svenska, framför allt engelska, ska kommuniceras ytterligare. Ett viktigt led i breddad rekrytering är också att aktivt sträva efter att attrahera studenter från studieovana miljöer, vilket ökar möjligheterna att rekrytera de bästa studenterna oavsett bakgrund. Genom detta bidrar universitetet till en hållbar samhällsutveckling. Breddad rekrytering bidrar också till heterogena studerandemiljöer och till att fler perspektiv kommer till uttryck i universitetets utbildning och forskning, vilket i sin tur främjar kvaliteten inom utbildningen".
21. UHR konstaterar att riktlinjerna till övervägande delen stämmer överens med de rekommendationer som UHR tog fram efter den kartläggning och analys av lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande som myndigheten gjort på regeringens uppdrag (Universitets- och högskolerådet, 2016a).

från strategiernas vision²². I planen slås fast att internationalisering är en naturlig del av universitetets utveckling och bidrar till att öka kvaliteten i verksamheten.

När det gäller internationalisering av utbildning lyfts bland annat fram att universitetets prioriteringar är "sådan verksamhet som gör att studenternas internationella erfarenheter fortsätter att öka, till exempel genom mobilitetsfönster i utbildningsprogram, virtuella kurser och möjlighet även till korta utlandsvistelser". Universitetets målsättning är att fortsätta med satsningar för att öka studenternas mobilitet så att 20 procent av studenterna som tar examen 2020 ska ha studerat utomlands minst tre månader²³. I planen konstateras att "kartläggningar, analyser och projektstöd behövs för detta utvecklingsarbete så att universitetet kan öka antalet externfinansierade projekt, till exempel inom Erasmus- och Linnaeus-Palmeprogrammen".

Vikten av institutionernas roll i internationaliseringsarbete och utveckling av verksamhetsstödet lyfts fram. I planen påpekas att "behoven kan skilja sig åt men gemensamt är att samarbete med internationella motparter förutsätter väletablerade och tydliga rutiner när universitetets institutioner och centrum ingår utbildnings- och forskningssamarbeten".

Breddad rekrytering och breddat deltagande nämns inte i planen för internationalisering. Det är huvudsakligen internationaliseringens betydelse för att öka utbildningens och forskningens kvalitet som betonas²⁴. Inte heller nämns internationell mobilitet i planen för breddad rekrytering. Det förefaller således inte finnas några kommuniserande kärl mellan dessa två områden, tydligt uttryckta på en strategisk nivå.

Samtidigt är universitetets mål, enligt planen för breddad rekrytering, att integrera arbetet med breddad rekrytering i de ordinarie verksamheterna²⁵. UHR:s tolkning är att universitetets arbete med internationell mobilitet därför berörs av arbetet med breddad rekrytering, även om det sker på ett indirekt sätt.

22. "Internationella samarbeten inom forskningen är grundläggande för universitetets verksamhet och en självklar del av excellens, och den internationella mobiliteten inom utbildningen ska öka. Globala samarbeten och goda internationella relationer ska bygga på behov identifierade av kärnverksamheten och på omvärldsanalys. En utveckling av såväl arbetet med strategiska partneruniversitet som det aktiva deltagandet i internationella nätverk, särskilt på europeisk nivå, är viktiga beståndsdelar i universitetets internationella profil" ((Stockholms universitet, 2019a).

23. Det vill säga enligt EU:s mål att 20 procent av de som tar examen 2020 ska ha varit minst tre månader utomlands

24. "Universitetet ska verka för en akademisk miljö som är internationell och genomsyras av excellens" (Stockholms universitet, 2019c)

25. Områdesnämnderna ansvarar för att åtgärder vidtas för att implementera planen för breddad rekrytering. De får utforma åtgärderna utifrån sina respektive förutsättningar samt utifrån de förutsättningar som råder vid olika fakulteter och institutioner.

Intervjuer med personal och studenter vid Stockholms universitet

De intervjuer som genomfördes vid Stockholms universitet hade huvudfokus på MFS. Sammanlagt intervjuades 18 anställda, lärare, administratörer och personer som på central nivå jobbar med breddad rekrytering samt 14 studenter, studenter på väg ut på internationell mobilitet i form av fältstudie via MFS, alumner som precis kommit tillbaka från en mobilitetsperiod inom MFS och studenter som fått MFS stipendium men avstått från att åka.

Skälen till att studenter deltar i MFS varierar

En viktig fråga i samtalen med studenterna var de personliga drivkrafterna för att delta i MFS, men också vad som kan tala emot att delta. Hur har kompisar och kollegor resonerat? Vad gjorde att de intresserade men tveksamma ändå valde att söka eller inte söka till programmet? Studenternas uttalanden kompletterades med personalens resonemang utifrån erfarenheterna baserade på yrkesrollen.

Genomgående var de intervjuade studenterna nöjda med sitt deltagande i MFS. En av dem uttryckte det som "höjdpunkten på utbildningen", en känsla som delades av flera intervjuade personerna. Ingen av dem var negativ. Samtidigt är det viktigt att påpeka att i denna typ av undersökningar brukar de med negativa erfarenheter eller de som är direkt avståndstagande eller ovetande om berörda verksamheter vara svårare att nå. Så kan det ha varit även i denna utredning.

Den bild som framkommer i intervjuerna visar att skälen till att delta i MFS är mångfacetterade och en person kan drivas av flera motiv.

De skäl som angavs stämmer ganska väl överens med resultaten i en tidigare intervjustudie genomförd 2018, riktad till personer som 2012–2015 deltagit i minst ett av de biståndsfinansierade programmen MFS, Linnaeus-Palme eller Praktikantprogrammet. Det finns även skillnader²⁶. I den tidigare studien framgick att drivkraften för en majoritet av deltagarna, 55 procent var engagemang för utvecklingssamarbete. Övriga drivkrafter var möjligheten att få internationell erfarenhet, 45 procent, möjligheten att få globalt perspektiv på studierna, 44 procent och möjligheten att få vistas i ett annat land under en längre period, 32 procent (Universitets- och högskolerådet, 2018a). Enligt studien verkade lärare, studievägledare eller annan personal på lärosätet inte ha avgörande roll i studenternas beslut att delta i antingen MFS eller Linnaeus-Palme (ibid.).

Mindre engagemang för utvecklingssamarbete

Den största skillnaden jämfört med den tidigare studien förefaller vara engagemang för utvecklingssamarbete. I den tidigare studien var det en drivkraft för majoriteten av deltagarna i MFS, Linnaeus-Palme eller Praktikantprogrammet (Universitets- och högskolerådet, 2018a). I föreliggande

26. Det är dock viktigt att komma ihåg att resultaten i denna studie avseende studenters drivkrafter baserar sig på uttalanden vid ett lärosäte. Resultaten är därmed inte generaliserbara.

undersökningen lyftes denna drivkraft bara fram indirekt av de intervjuade studenterna.

Kanske kan förklaringen vara det som påpekades av några av de anställda som länge arbetat med internationaliseringsfrågor, nämligen att det idag på universitetet talas mer om sådana aspekter som upplevelser, språkövning och kulturmöten för studenten, ökad kvalitet av högre utbildning eller förberedelser för karriär i utlandstjänst än exempelvis solidaritet och rättvisa. Deras uppfattning var också att de riktiga idealisterna, som brinner för utvecklingsländer, är betydligt färre idag än tidigare och att färre studenter idag är intresserade av fattiga länders utmaningar.

Inte heller för institutionerna förefaller frågorna vara särskilt prioriterade även om det finns skillnader i engagemang mellan olika institutioner. I intervjuerna med studenterna framgick att deras MFS-erfarenheter inte efterfrågas av institutionerna. Studenternas upplevelse var att den primära nyttan för institutionen är att studenten genererar ett arbete som går att examinera.

Internationell erfarenhet viktigaste drivkraften

Ett icke specificerat intresse för att åka utomlands, som "alltid" funnits var det vanligaste svaret från studenterna. Det kan bland annat handla om äventyr, spänning, utmaning, språkövning, kulturmöten och nätverksbyggande. När det gäller kulturmöten handlar det om nyttan av djupare erfarenheter. Att leva och verka i ett annat land ger dessutom perspektiv på livet i Sverige. Dock behöver inte MFS alltid vara det primära målet, utan det kan handla om mobilitet i allmänhet, exempelvis Erasmus+. Det finns även exempel på studenter som söker sig till just MFS som ett nästa steg efter till exempel Erasmus+ utbyten.

Möjligheten att få globalt perspektiv på sina studier

Intresset för de globala målen och hållbarhetsfrågor var också ett relativt vanligt svar. Att MFS har möjliggjort att skriva uppsats i ett ämne som man är intresserad av lyftes också fram. Intresset för ett specifikt land, en språklig eller kulturell region nämndes också. Det kan bland annat handla om studenter som genom exempelvis föräldrars eller släktingars härkomst har ett personligt intresse för det land de planerar att genomföra alternativt genomfört sina fältstudier i.

Individuella nyttoaspekter

Olika typer av nyttoaspekter nämndes också, exempelvis att "när man ändå ska skriva en uppsats är det kul att göra något speciellt av det". Några värdesatte att få möjlighet att tillämpa teoretiska kunskaper i praktiken. Vissa studenter angav att de fått mer handledning än vanligt vid uppsatsskrivandet vilket är en annan individuell nyttoaspekt som nämndes.

Ytterligare andra individuella drivkrafter som lyftes fram är strategiska. "Bra att ha i CV - det visar att man är driven och engagerad", "många dörrar öppnas" och "många personer som idag har prestigefulla uppdrag började med MFS" nämndes bland de exempel som visar på mervärdet av att åka.

Förutom erfarenhets- och kompetensmässiga fördelar i yrkesförberedande syfte fanns även nätverkande drivkrafter.

Ett mer ovanligt skäl som angavs av någon var att "det kändes lite torftigt på min utbildning. Att åka på MFS var ett sätt att hitta sammanhang".

Vem har påverkat studenterna att delta i MFS?

Några av studenterna hade svårt att ange hur de blivit intresserade av att delta i MFS. De menade att de helt enkelt "alltid" haft intresse för att studera utomlands, som sedan utkristalliserats för att delta i MFS.

En del studenter blev intresserade genom kompisar eller släkt, eller av en studentambassadör som varit på besök i början på utbildningen och berättat om sina erfarenheter.

En tredje grupp studenter läser helt enkelt vid en institution som strategiskt jobbar med MFS, informerar om programmet och uppmuntrar sina studenter att söka stipendium. Studenterna "matas" med MFS hela tiden. Givetvis underlättas processen kring MFS för dessa studenter, och några extra insatser från universitetet centralt för att "sälja in" programmet behövs knappt för dem.

Enligt MFS-handläggaren²⁷ är de som sett marknadsföring på SU:s webbsida och/eller sociala medier en växande grupp. Dessa studenter kanske inte kände till programmet men tar kontakt med MFS centralt och frågar sig vidare på den egna institutionen för information om huruvida de kan genomföra en fältstudie under uppsatsterminen.

Orsaker till att studenter inte deltar i MFS

En av svårigheterna i den här typen av undersökningar är att komma i kontakt med personer som av olika skäl inte är intresserade av det ämnesområde som undersöks. Därför ombads personalen, studenter som hade deltagit eller var på väg att delta i MFS samt studenter som fått MFS-stipendium men i slutändan inte åkte iväg att resonera kring troliga orsaker till att studenter inte deltar i programmet.

Dåliga kunskaper om MFS

Handläggare, kommunikatörer och koordinatörer vid universitetet informerar om MFS²⁸ via olika informationskanaler, huvudsakligen webbplatser, sociala medier, informationsträffar och studentambassadörer. Trots det berättade de studenter som var på väg ut på MFS 2020 om den utbredda okunskapen som finns bland studenter: "alla känner till Erasmus, ingen känner till MFS". Ofta handlar det om en ren slump att de kom i kontakt med MFS. Någon student pekade på bristerna i universitetets informationskampanjer om MFS. En del av informationen sker via affischer uppsatta i universitetets lokaler. Många utbildningar har dock få lärarledda timmar och studenterna vistas sällan i lokalerna. Därför är det lätt att missa affischer som finns i där,

27. MFS-handläggaren koordinerar MFS på central nivå.

28. Samma gäller för Linnaeus-Palme.

menade studenten²⁹. Studenterna sa att när MFS-existens väl "upptäcks" är den information som finns om programmet bra.

I intervjuerna med några av personalen framgick att i allmänhet är kunskapen om MFS³⁰ bristande även hos universitetets personal, inklusive studievägledare vid institutionerna. Vikten av information riktad till personal lyftes därför fram. Utifrån underlag från MFS-handläggaren konstaterar UHR att olika slags information från central nivå förmedlas kontinuerligt ut till institutionerna. Ändå tycks det som att information inte når ut fullt ut.

Deltagande i MSF leder ofta till att studierna förlängs

Flera av de intervjuade, både studenter och personal, ansåg att den stipulerade perioden på minst åtta veckor ofta upplevs vara för kort för att både genomföra den planerade fältstudien och skriva uppsatsen eller examensarbetet. Det är vanligt att uppsatsen eller examensarbetet skrivs efter, inte under, pågående fältstudier. Därför är det inte ovanligt att studierna förlängs så mycket som ett halvår. I intervjuerna betonades vikten av att den student som vill delta i MFS tidigt i utbildningen har en klar uppsatsidé. I detta avseende ställs det högre krav på MFS-studenter än på andra studenter, ansåg de intervjuade personerna.

En annan konsekvens av att tiden upplevs som kort är att studentens ambition att göra något som känns betydande ofta krockar med det som studenten hinner och kan göra på plats.

En viss stelbenthet och brist på flexibilitet från vissa institutioners sida lyftes fram av både studenterna och personalen. På vissa institutioner förefaller MFS-fältstudie inte vara i fas med uppsatsskrivandet. Studenterna får inte någon hjälp med att skapa en struktur för att hinna med både fältstudien och uppsatsen. Det kan exempelvis handla om att det inte är möjligt att delta i obligatoriska uppsattsseminarier via länk. Det händer att studenter som är intresserade av MFS men upplever att det är för besvärligt eller inte är beredda att förlänga studietiden avstår från att delta i programmet.

En av personalen trodde att eventuellt skulle en något kortare period i fält, sex veckor istället för åtta, göra ganska stor skillnad för studenter som skriver på grundnivån. Enligt personen finns det en hel del studenter vid institutionen som drar sig för att vara i fält under hela uppsatskursen och bland annat därför väljer andra stipendier även för länder som hade passat bra för MFS.

Personliga egenskaper viktiga

Att det kan handla om en viss typ av personlighet som är viktig för att kunna klara av MFS lyftes fram av några av de intervjuade personerna, både studenter och personal. De menade att det ställs vissa krav på MFS-studenter som alla kanske inte uppfyller. MFS är framför allt ett ganska omfattande projekt att ta sig an som kräver mycket planering och förberedelser. Inte alla studenter har tidigare varit i ett låg- eller medelinkomstland med olika

29. Enligt MFS-handläggaren har dock affischering som marknadsföringsform nästan helt tagits bort till förmån för information på webben och sociala medier.

30. Även kunskapen om Linnaeus-Palme är bristande.

utvecklingsbehov. Därför kanske det är viktigt att vid informationsspridning om MFS poängtera vikten av kompetenser och förmågor såsom flexibilitet, anpassningsförmåga och social kompetens.

En MFS student måste vara beredd på att det kan uppstå praktiska problem, till exempel att de personer som ska hjälpa till på plats slutar. Det ställer krav på att kunna hantera oväntade förändringar på plats. Det kan upplevas som skrämmande, så de intervjuade personerna. Alla studenter måste därför skriva en plan B för genomförandet av sin fältstudie i sin MFS-ansökan för att förbereda dem inför oförutsedda händelser.

Svårare för vissa grupper att åka iväg

Några av de anställda påpekade att det kan vara särskilt svårt för vissa grupper av studenter att åka i väg. De menade att det bland annat kan vara svårt för funktionshindrade personer, exempelvis synskadade eller personer som använder rullstol, att genomföra fältstudier då låg- och medelinkomstländer inte alltid har den infrastruktur i samhället som dessa personer är vana vid. I dessa fall ställs det krav på institutionen att någon följer med studenten. Det kravet kan vara svårt för institutionerna att tillgodose, menade de. Det kan även vara svårt för lite äldre studenter med familj att åka iväg. De intervjuade personerna uppgav att det kan vara en av anledningarna till att utbildningar med övervikt av sådana studenter är underrepresenterade i MFS-statistiken.

Övriga faktorer

Några av de anställda ansåg att stipendiesumman³¹ inte är tillräcklig och att detta kan vara en hämmande faktor för vissa studenter.

Andra anställda uppgav att de nedskärningar av medelstilldelning som skedde 2016³² har skapat osäkerhet på institutionerna. De lyfte fram det problematiska att förklara för de studenter som lagt ner mycket tid på en uppsatsskiss att de inte får åka på grund av det saknas medel. En risk som pekats ut av en anställd är att Sidas förberedelsekurs kan ha blivit full eller inte ges när stipendiemedel delas ut, vilket har lett till osäkerhet bland studenter att söka överhuvudtaget. Ett annat orosmoment som finns på lärosätet är förändringar i UHR:s utlysnings- eller tilldelningsprocesser. Vissa år har dylika förändringar försvårat marknadsföringen i relation till studenter.

Dessutom pekade några studenter på konkurrens från Erasmus+. Många studenter som vill åka iväg söker sig huvudsakligen till Erasmus+, inte MFS. De intervjuade personerna sa att Erasmus+ är mer känt men också att det upplevs som mer välordnat och inte så äventyrligt som MFS. Någon uttryckte det som att "i de länder som är aktuella för MFS kan man inte vänta sig att få allt serverat".

En del av de tänkbara orsaker till att studenter inte deltar i MFS som kom upp i intervjuerna kan hänföras till universitetets interna arbete. Några av studenterna uttryckte besvikelse över att den egna institutionen inte visat

31. 27 tusen kronor för hela vistelsen utomlands.

32. Nedskärningarna skedde inom ramen för omfördelningen av biståndsmedel. För 2014/2015 (och innan) hade UHR runt 24 miljoner kronor att fördela, men denna siffra sjönk till cirka 15 miljoner kronor 2016 och 20 miljoner kronor 2017.

intresse för deras upplevelser och erfarenheter från vistelsen utomlands. De uppfattade att det enda som institutionen brydde sig om var uppsatsen. Den centrala administrationen för MFS genomför visserligen samtal med hemkomna studenter, bland annat om deras erfarenheter³³. Det uppskattas av studenterna men likväl skulle de vilja dela med sig av sina erfarenheter på den egna institutionen.

Högre kvalitet på uppsatser viktigaste drivkraften för institutioner att arbeta med MFS

Drivkraften för institutioner att arbeta med MFS är inte alltid självklar. Indirekt finns det fördelar för institutionerna, såsom motiverade studenter. Det uttrycktes av vissa av de anställda som "det är de bästa studenterna vi har". Det behöver dock inte betyda att de som åker är duktigare än andra utan kan bero på andra faktorer, menade de. Genom att ha fått ett stipendium kan studenterna ha en känsla för att ha slutit kontrakt och därmed känna sig förpliktigade - "nu har jag fått pengarna så nu ska jag göra bra ifrån mig". De sporras av att dels skriva klart uppsatsen, dels att den blir så bra som möjligt. Dessutom brukar dessa studenter vara intresserade av globala frågor, vilket skapar engagemang och viljan att skriva en bra uppsats.

Överlag var de intervjuade anställdas bedömning att de arbeten som presenteras inom ramen för olika mobilitetsprogram håller god, kanske till och med mycket god kvalitet. Om det sedan beror på mobiliteten i sig eller om det är förhållandevis duktiga studenter som söker sig dit hade de svårare att svara på. Upplevelsen hos någon var dock att kvaliteten på MFS-uppsatserna har minskat de senaste tio åren, vilket belyser det faktum att det kan finnas olika upplevelser av frågan.

Några institutioner jobbar strategiskt med MFS

Fördelarna med att skicka iväg studenter förefaller vara tydligare för vissa institutioner vid universitetet. Exempelvis brukar Institutionen för biologisk grundutbildning (BIG) skicka iväg många studenter. Det har bland annat att göra med att utbildningen fokuserar mycket på marinbiologi, inklusive tropisk marinbiologi. Det är därför naturligt att åka utomlands och genomföra fältstudier, menade den intervjuade läraren vid institutionen. BIG jobbar strategiskt med MFS och strävar efter att designa forskningsprojekten så att MFS-fältundersökningar blir en naturlig del av dessa. För många av institutionens doktorander har MFS varit en skjuts i karriären. Institutionen fäster så pass stor vikt vid att studenterna åker iväg att den försöker finansiera vistelsen via egna forskningsmedel i de fall studenten inte fått MFS-stipendium, berättade den intervjuade personen. Institutionsledningen är stöttande och positiv till MFS. Det yttrar sig bland annat genom att utrymme skapas i lärarnas tjänster. Studenterna släpps aldrig i väg på vinst och förlust utan institutionen kräver att handledaren följer med.

En annan institution som ser tydliga fördelar med MFS är Institutionen för socialt arbete. Enligt den intervjuade anställda vid institutionen är en

33. Samtalen sker inom ramen för alumni återvändarträffar samt karriärworkshop med fokus på hur studenterna kan ta kunskapen från MFS vidare.

av anledningarna den gradvisa akademisering av socialt arbete som skett i Sverige. De studenter som åker till ett låg- eller medelinkomstland inom ramen för MFS får därför möjlighet att uppleva vad socialt arbete också kan handla om. De får fler perspektiv och en möjlighet att jämföra utsattheten i det andra landet mot utsattheten i Sverige. På så sätt kan de fundera över vilka modeller, gångbara i det andra landet som också skulle kunna vara gångbara i Sverige, menade den intervjuade personen.

Orsaker till att institutioner inte deltar i MFS

Sammanfattningsvis var uppfattningen bland de anställda som intervjuades att det hade blivit lättare att jobba med MFS efter det krav på centraliserat antagningsförfarande som UHR införde 2017. Det framgick samtidigt att MFS-handläggarens arbete försvåras av universitetets decentraliserade organisation, med autonoma institutioner. Handläggaren jobbar på central nivå men det är i första hand institutionerna som rekryterar och som ska vara drivande. Men det krävs insatser från institutionerna och vissa institutioner har inte skickat någon student på länge. Det kan i sin tur bero på att de har svårt att se vilka frågeställningar i examensarbetet som skulle kunna gagnas av fältstudier utomlands. Institutionerna kan också uppleva att studiegången i vissa utbildningar inte riktigt passar för en MFS-fältstudie.

En viktig orsak som lyftes fram av några var de utmaningar som en del institutioner ställs inför, exempelvis dåligt söktryck till utbildningen, bristande förkunskaper hos studenterna och dålig genomströmning. Dessa utmaningar tar upp mycket tid hos personalen och att ägna tiden åt MFS kan då upplevas som en "överflödigt lyx" när tiden inte räcker till.

Hur kan rekryteringen till MFS ökas?

Sammantaget var uppfattningen hos den intervjuade personalen att det för närvarande är för få studenter som deltar i MFS. Det påpekades att MFS-fältstudie sker inom ramen för de respektive utbildningarna. Arbetet med att öka antalet MFS-studenter bör således gå via institutionerna. En utmaning för universitetet är därför att bredda antalet institutioner som skickar studenter på MFS. Någon lyfte fram idén att institutionerna skulle kunna lockas till större engagemang med mobilitetspoäng när de skickar iväg studenter på MFS. Några menade att förändringen med stor sannolikhet kommer att ske automatiskt ju mer internationellt universitetet blir. Ökad internationalisering kommer att leda till att utlandsvistelsen ger mer plusvärde, påpekade de. Möjligtvis kommer institutionernas intresse för MFS att öka ju mer universitetets arbete med de globala målen intensifieras, trodde de.

Arbete med breddad rekrytering till MFS

I stort sett alla anställda som intervjuades underströk vikten av breddad rekrytering till MFS. Samtidigt framgick att det saknas strategi och mål för arbete med breddad rekrytering inom ramen för programmet. Universitetets strategiska arbete med breddad rekrytering fokuserar inte specifikt på MFS.

Intervjuerna visade också att frågan om breddad rekrytering till just MFS anses vara komplicerad. Det påpekas bland annat att MFS är en del av det konkurrenssystem som utbildningssystemet baseras på. Stipendieurvalet sker utifrån bedömningen av genomförbarhet, vilket förutsätter att studenten gjort ett förarbete och därmed känner sig hemma i högskolan. Några undrade hur konkurrensen förhåller sig till breddad rekrytering.

Flera påpekade att inträdet till universitetet i sig utgör ett hinder, och att åka iväg kan vara ytterligare ett hinder.

Några lyfte fram svårigheterna med att jobba med breddad rekrytering till MFS på institutionsnivå. För institutionerna handlar MFS om små grupper, ofta enstaka studenter. Det är därför nästan omöjligt att formulera mätbara mål för breddad rekrytering, ansåg de. En del gav förslag som kan bredda rekryteringen till MFS. Några underströk vikten av att tidigt i utbildningen informera om att möjligheten finns. Någon tyckte att universitetet bör försöka jobba ännu mer för att ha en mångfald i de MFS-reseberättelser som universitetet brukar lyfta fram, till exempel gällande ålder, kön och ämnesområde. I dessa berättelser bör särskilt studenter med barn och som kunnat genomföra en MFS-fältstudie visas.

Några poängterade vikten av att visa på karriärkopplingen mellan MFS och arbetsmarknaden. Det gäller särskilt studenter från studieovana hem.

Samtidigt upplevs universitetets decentraliserade organisation som ett hinder i detta avseende av några. De menade att det inte är lätt att genomföra vissa insatser i den här typen av organisation, exempelvis att ha riktade insatser till lärarna för att förklara att studenter kan skriva sina uppsatser inom ramen för MFS.

Någon menade också att den regelförändring som UHR införde 2017 som möjliggör för studenter med dubbelt medborgarskap att ansöka om och beviljas MFS-stipendier i deras andra hemland har bidragit till att bredda rekryteringen till programmet.

Exempel på projekt som kan bidra till breddad rekrytering till MFS

Ett exempel som kan bidra till breddad rekrytering till MFS är det så kallade MFS Buddy Programme. Det är ett projekt som startades 2017 inom ramen för universitetets alumnteam som jobbar övergripande med alumnverksamheten. Syftet är att sammanföra utresande MFS-studenter med alumner som bor i det aktuella landet. Enligt dem som jobbar med projektet brukar detta ses som en ömsesidig nytta. För alumner är det ett sätt att behålla kontakten med Stockholms universitet. De utresande studenterna uppskattar i sin tur överlag möjligheten. Vetskapen om att de inte kommer att vara helt ensamma på plats kan antagligen få fler att åka, vilket kan vara bra ur breddat rekryteringsperspektiv, ansåg de intervjuade personerna. Att ha en "buddy" på plats handlar också om säkerhet för den utresande studenten. Alla studenter utnyttjar dock inte denna möjlighet. Exempelvis brukar studenter inom naturvetenskap ofta åka inom ramen för befintliga projekt där det redan finns kontaktpersoner.

Ett annat exempel är de workshoppar som anordnas för MFS-alumner inom ramen för studie- och karriärvägledning. Där får studenterna reflektera över sina upplevelser och få syn på vad de fått lära sig, inte minst om sig själva, exempelvis om hur de hanterat ändrade förutsättningar. Syftet är att studenterna ska förstå att deras utlandsvistelse är en bra erfarenhet och en värdefull merit. De får lära sig hur de ska kunna ta upp deltagandet i MFS i sin CV, exempelvis att det är bättre att beskriva vad de lärt sig och inte bara nämna att de varit på MFS. Under en anställningsintervju ställs ofta frågor som– Kan du lösa problem? Är du bra på att nätverka? Har du interkulturell kompetens? Det är viktigt för studenten att förstå att hon eller han fått dessa kompetenser genom att ha deltagit i MFS, menade de intervjuade personerna.

Resultat: Uppsala universitet

Uppsala universitets mål och strategier för arbete med breddad rekrytering och internationalisering – hur förhåller sig de till varandra?

Uppsala universitets mål för breddad rekrytering framgår av universitetets mål och strategier (Uppsala universitet, 2019). I dokumentet fastslås att "lika villkor är en rättighetsfråga för individen och en kvalitetsfråga för universitetet. Ett lika villkorsperspektiv ska integreras i alla delar av verksamheten och universitetets studie- och arbetsmiljö ska präglas av öppenhet och respekt"³⁴ (ibid.). Vidare konstateras att "det krävs ett systematiskt arbete för breddad rekrytering som återspeglar samhällets såväl sociala som etniska mångfald. Lärare, forskare och studenter ska oavsett bakgrund eller kön kunna delta i och bidra till alla delar av universitetets verksamhet" (ibid.).

I handlingsplanen för breddad rekrytering anges universitetets mål med arbetet för breddad rekrytering, uppdrag, åtgärder samt ansvarsfördelning (Uppsala universitet, 2018). I planen fastslås att "arbetet med breddad rekrytering består av flera olika sammanhängande komponenter"³⁵. Målet uppnås genom direkta rekryteringsåtgärder, mottagandeåtgärder, inkluderande studier och kvarhållande åtgärder för att ge alla studenter bättre förutsättningar att fullfölja sina studier samt åtgärder för att underlätta studenternas övergång till arbetsmarknaden. Universitetets arbete med breddad rekrytering ska även inkludera insatser för effektivare metoder för uppföljning.

Internationalisering är en av universitetets fem strategiska prioriteringar (Uppsala universitet, 2019). Universitetet lyfter fram att "internationalisering inte är ett mål i sig utan en strategi som stödjer utvecklingen av universitetets verksamhet och bidrar till kvalitet och relevans i utbildning och forskning" (ibid.). Universitetets mål är att utveckla en internationell dimension som bidrar till utbildningens kvalitet och att fördjupa internationella sam-

34. "Med lika villkor avses att alla som är verksamma vid eller kommer i kontakt med universitetet har lika rättigheter och möjligheter oavsett juridiskt kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, funktionalitet, sexuell läggning, ålder eller social bakgrund" (Uppsala universitet, 2019).

35. UHR konstaterar att universitetets mål och strategier för arbetet med breddad rekrytering till övervägande delen stämmer överens med de rekommendationer som UHR tog fram efter den kartläggning och analys av lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande som myndigheten gjort på regeringens uppdrag (Universitets- och högskolerådet, 2016a).

arbeten och utbyten (ibid.). Universitetets internationaliseringsarbete ska vara kvalitetsdrivande och kompetenshöjande (ibid.).

Både breddad rekrytering och internationalisering ses således som en kvalitetsfråga. Det saknas dock en direkt koppling mellan de båda dimensionerna i universitetets strategiska dokument.

Intervjuer med personal vid Uppsala universitet

De intervjuer som genomfördes vid Uppsala universitet hade fokus på studentutbyte inom ramen för Linnaeus-Palme. Sammanlagt intervjuades nio personer, lärare och administratörer vid de tre institutioner som har pågående projekt med studentutbyten inom programmet (Universitets- och högskolerådet (2019c), personer som på centralnivå jobbar med breddad rekrytering samt personal vid enheten för internationell mobilitet, en enhet som på central nivå jobbar med frågan. Några av de intervjuade personerna hade även kunskaper om MFS.

Vilka studenter deltar i Linnaeus-Palme och varför?

De typiska Linnaeus-Palme-studenterna beskrevs av några som strukturerade och ambitiösa samt säkra i den akademiska miljön. "De som känner sig osäkra i den akademiska miljön deltar nog inte i Linnaeus-Palme", påpekade någon av de intervjuade personerna. Någon menade att "det är de bästa av de bästa som åker". Linnaeus-Palme-studenterna beskrevs också som välplanerade. Enligt de intervjuade anställda brukar studenterna noga tänka igenom hur de på bästa sätt kan utnyttja sin vistelse utomlands och vad det kan innebära för studiegången att vara borta i minst tio veckor. De beskrevs också som mer äventyrliga, självsäkra och driftiga än exempelvis Erasmusstudenter.

Akademiska och yrkesmässiga fördelar samt personlig utveckling

En av de anställda vid medicinska fakulteten lyfte fram de akademiska och yrkesmässiga fördelarna för studenter med att delta i Linnaeus-Palme. Fakultetens studenter har möjlighet att delta i programmet under termin fem, inom ramen för kliniska kurser, då studenterna praktiskt börjar jobba med patienter ute på sjukhus, mottagningar osv. I stället för klinikplacering i Sverige kan studenten välja att bli placerad på en utländsk klinik. Enligt den intervjuade personen brukar de studenter som väljer praktik utomlands genomgående vara mycket nöjda. I de rapporter som ska lämnas efter vistelsen lyfter de fram flera fördelar med att ha gjort praktik i ett låg- eller medelinkomstland. Bland annat anser de att de får en möjlighet att studera sjukdomspanoramat mer ingående än det är brukligt i Sverige. I låg- och medelinkomstländer utvecklas ofta sjukdomar under längre tid än i Sverige, vilket innebär att studenterna får möjlighet att studera hur de olika sjukdomarna påverkar kroppen. Vistelsen blir därför oftast mycket lärorik.

Enligt en annan personal innebär vistelsen utomlands att den deltagande personen lär sig saker om sig själv, och även om Sverige, genom att gå utanför den egna kulturella kontexten.

Varför deltar inte fler studenter i Linnaeus-Palme?

Dåliga kunskaper om Linnaeus-Palme och konkurrens från andra program

De intervjuade anställda menade att en viktig orsak till det låga deltagandet är dåliga kunskaper om programmet, jämfört med framför allt Erasmus+ men även med MFS. Upplevelsen hos de intervjuade anställda var också att studenterna är mer intresserade av dessa två program än av Linnaeus-Palme.

Det lyftes fram att MFS är relativt lätt "paketerat" jämfört med Linnaeus-Palme och det är lätt att förstå vad programmet handlar om. För Linnaeus-Palme är "paketeringen" inte så självklar, menade den intervjuade personalen. Bland annat är namnet svårstavat och säger inget om vad programmet handlar om.

Kravet på centraliserat ansökningsförfarande för MFS-stipendier³⁶ har lett till en ökning av antalet MFS-studenter. Med tanke på att Linnaeus-Palme handlar om partnerskap mellan institutioner betonades att det inte är möjligt, och inte heller eftersträvänsvärt, med ett centraliserat ansökningsförfarande för programmet.

I vissa fall svårt att tillgodoräkna sig högskolepoäng

En utmaning som lyftes fram av några av de anställda handlade om svårigheterna med tillgodoräknande av högskolepoäng. De menade att det visserligen finns internationella överenskommelser men att dessa ofta ändras. Det är svårt att hitta relevant information och det krävs ofta mycket arbete för personalen att jämföra de olika högskolepoängssystemen. Det innebär att det kan vara problematiskt att förklara för studenterna hur många högskolepoäng de kommer att kunna tillgodoräkna sig från Linnaeus-Palme-vistelsen. Problemet gäller både de utresande studenterna och de som kommer till Sverige. Enligt de intervjuade personerna vore det därför bra om den här typen av information fanns på central nivå, helst skulle den tillhandahållas av UHR.

Ekonomiska förutsättningar kan vara ett hinder

Några ansåg att stipendiesumman för Linnaeus-studenter är för låg³⁷ och att ekonomin därför kan vara en hämmande faktor. De menade att föräldrarnas inkomster i praktiken blir ett urvalskriterium då studenter med välbeställda föräldrar kan få ekonomiskt stöd.

36. Infördes av UHR 2017.

37. För Linnaeus-studenter är stipendiesumman 2 000 kronor i veckan – för minimitiden utomlands.

Andra menade att det är lite av ett mysterium varför det inte är fler studenter som deltar i Linnaeus-Palme. De påpekade att jämfört med flera andra länder har svenska utbytesstudenter bra ekonomiska villkor³⁸.

Andra orsaker

Några av de intervjuade personerna ansåg att det låga deltagandet i Linnaeus-Palme är en del av ett större mönster. Det är "notoriskt svårt" att få svenska studenter att åka i väg på utbyten, påpekade någon.

Några sade att studenterna har blivit mer karriärfokuserade jämfört med tidigare. Upplevelsen hos dessa personer var att studenterna fokuserar på att så fort som möjligt fullfölja sina studier och komma ut på arbetsmarknaden. Med detta synsätt kan utbytesstudier upplevas som ett hinder.

Bristande intresse för studenternas erfarenheter från institutionernas sida kan vara en bidragande orsak till det låga deltagandet i Linnaeus-Palme. En lärare som själv var på väg att delta i Linnaeus-Palme berättade att det finns rutiner på hans institution för uppföljning av deltagandet i programmen, men bara för lärare. Enligt institutionens krav ska de lärare som deltagit i Linnaeus-Palme dela med sig sina erfarenheter efter hemkomsten, exempelvis genom att hålla ett seminarium. Liknande rutiner saknas dock för de studenter som deltagit i Linnaeus-Palme. Den intervjuade läraren betonade vikten av även studenternas erfarenheter hämtas in. Han påpekade samtidigt att studenter ofta kan vara svåra att nå efter utbytesperioden. De kan då ha slutat på universitetet.

Få institutioner arbetar med Linnaeus-Palme

Decentralisering av Linnaeus-Palme försvårar arbetet med programmet på central nivå

Några lyfte fram att arbetet med Linnaeus-Palme är mer decentraliserat än med MFS. De underströk samtidigt att decentraliseringen är en naturlig följd av att Linnaeus-Palme bygger på partnerskap, medan MFS är ett stipendieprogram. Följaktligen är en centralisering av programmet inte eftersträvänsvärt. Ansvaret för utveckling och genomförande av Linnaeus-Palme ska ligga på institutionsnivå, ansåg de. Dock innebär det att Linnaeus-Palme möjligtvis är ännu mer person- och institutionsberoende än MFS. Det uttrycktes som "vi som jobbar med Linnaeus-Palme på institutionerna är riktiga eldsjälar".

Enligt några innebär decentraliseringen av Linnaeus-Palme att programmet får mindre stöd än MFS. Studenter uppmuntras inte att delta i Linnaeus-Palme på samma sätt som att delta i MFS. Sammantaget var uppfattningen att centraliseringen av MFS har varit positivt för utvecklingen av programmet. Visserligen befarade en del institutioner i början att förlora ägandeskapet men acceptansen har ökat.

Även om en centralisering av Linnaeus-Palme inte vore önskvärt skulle en administrativ samordning av programmet kunna ske på fakultetsnivå,

38. Det stämmer med internationella jämförelser. Svenska studenter har internationellt sett fördelaktiga ekonomiska villkor för att studera utomlands (Universitets- och högskolerådet, 2019b).

menade några av de intervjuade personerna. Det vore rimligt organisationsmässigt eftersom fakulteter har egna budgetar, tyckte de.

Några vittnade om ett minskat antal Linnaeus-Palme-projekt, vilket de såg som ett strukturellt problem. Enligt dessa personer är de nedskärningar som UHR fick göra i sin budget inför 2016 en viktig orsak till minskningen av antalet projekt. För universitetets del resulterade nedskärningarna i ett treårigt uppehåll i projektverksamheten, vilket har lett till att institutionerna varit tveksamma till att söka projektbidrag. Universitetet har även förlorat studentambassadörer.

De intervjuade personerna tyckte att det är en utmaning att få fler institutioner intresserade av Linnaeus-Palme. Flera institutioner är dåliga på att skicka iväg studenter och frågor har därför börjat ställas till de institutioner som på länge inte deltagit i Linnaeus-Palme om orsaker till detta. De trodde samtidigt att det kommer att bli mer fokus på Linnaeus-Palme på universitetet nu när UHR börjat genomlysas programmet.

Incitament för institutioner att arbeta med Linnaeus-Palme

Institutionen för kvinnors och barns hälsa vid Medicinska fakulteten har två pågående projekt med studentutbyte inom ramen för Linnaeus-Palme. I intervjun med en administratör vid fakulteten framgick att intresse för programmet länge funnits vid fakulteten. Medicinstudenterna vill ofta jobba internationellt, exempelvis för Läkare utan gränser. De är också intresserade av att lära av arbete med sjukvård i länder som har begränsade resurser eller där resurserna är ojämnt fördelade. Fakulteten har länge haft Linnaeus-Palme-utbyten med ett antal länder. Det finns därför upparbetade kontakter och avtal.

Institutionen för fysik och astronomi är en annan institution med pågående studentutbyte inom ramen för Linnaeus-Palme. En forskare vid institutionen, som är involverad i projektet berättade att Linnaeus-Palme-utbyte är sprunget ur ett tidigare samarbete mellan institutionen och universitetet i São Paulo. Samarbetet har även blivit en del av Erasmus+. Men det är just Linnaeus-Palme som är viktigt för hållbarheten av samarbetet, menade den intervjuade personen.

Personen berättade också om de utmaningar som har funnits inom ramen för samarbetet. Exempelvis har tillgodoräknandefrågor varit en stor utmaning då ländernas fysikprogram skiljer sig åt från varandra. Det brasilianska programmet är längre och det har tagit tid att övertyga det brasilianska universitetet att det svenska mastersprogrammet motsvarar det brasilianska. Det har också varit en utmaning att få svenska studenter att åka iväg. Hittills har 20 studenter deltagit (tio från Sverige och tio från Brasilien). Ambitionen är att skicka iväg många fler studenter.

Att institutionen samarbetar med universitetet i São Paulo beror på att det anses vara ett toppuniversitet, ett av de bästa i Sydamerika och att det finns många svenska företag i staden. Dessutom ingick ett samarbete med Brasilien i Uppsala universitets tidigare internationella strategi.

Strategier saknas för arbete med breddad rekrytering till Linnaeus-Palme

Genomgående ansåg de intervjuade personerna att frågan om breddad rekrytering är angelägen. De angav också att frågan diskuteras på institutionsnivå men att ingen strategi för breddad rekrytering till Linnaeus-Palme har formulerats på den egna institutionen. De menade samtidigt att den egna institutionen är nog med att rikta sig till alla studenter som skulle kunna passa för ett utbyte inom ramen för Linnaeus-Palme, det vill säga de som läser ett relevant ämne på rätt nivå, att göra en intresseanmälan. Samtidigt tyckte de att den egna institutionen borde vara mer aktiv, informera mer och uppmuntra fler studenter att åka.

En av utmaningarna i arbetet med breddad rekrytering till Linnaeus-Palme som angavs av några är bristande kunskap när det gäller vissa aspekter av studenternas bakgrund. Det saknas kunskap hos institutionerna om vilken bakgrund de studenter har som deltar i Linnaeus-Palme³⁹.

Enligt några försvåras arbetet med breddad rekrytering till Linnaeus-Palme av att gruppen deltagare är för liten för att kunna dra några slutsatser av, eller för att kunna ta fram goda exempel. Det finns ingen överblick på central nivå över hur många som deltar i Linnaeus-Palme men deltagandet i MFS kan ge viss uppskattning, menade en av de centrala administratörerna. 2019 fick 48 studenter vid universitetet MFS-stipendium. Det är antagligen färre studenter som deltar i Linnaeus-Palme, trodde den intervjuade personen.

Några påpekade att breddad rekrytering inte utgör en urvalsgrund för att delta i Linnaeus-Palme, utan det är andra aspekter som bedöms, bland annat genomförbarhet och intresse för internationaliseringsfrågor. En viktig aspekt i sammanhanget är också hur studenten kommer att representera och marknadsföra universitetet. Bedömningen av denna aspekt görs bland annat utifrån studentens engagemang i exempelvis studentkåren.

Den intervjuade personen vid institutionen för fysik och astronomi menade att de deltagande studenterna är en diversifierad grupp, i alla fall ur könsperspektiv. Eftersom institutionens ambition har varit att skicka iväg fler studenter från Sverige handlar det inte i första hand om att välja de bästa studenterna. I stället har det varit viktigare med motivation. Den intervjuade personen menade att Linnaeus-Palme-studenter i över lag presterar bra, och att alla de deltagande studenterna gör det som institutionen förväntat sig att de skulle göra. Studenterna fullföljer också sina studier.

Den intervjuade personen tyckte samtidigt att det vore önskvärt att institutionen förbättrar sitt arbete med breddad rekrytering. Förbättringen skulle kunna ske genom att institutionen utvecklar informationen om Linnaeus-Palme, tydligare förklarar syftet med programmet, kopplar arbetet med programmet till universitetets internationaliseringsarbete samt skapar och utvecklar samarbete med utländska universitet.

39. Det stämmer överens med resultaten i en UHR studie som visar att det för utbytesstuderande inom Linnaeus-Palme saknas uppgifter om personnummer eller födelsedatum i registret över genomförda utbyten. Därmed går det inte att koppla bakgrundsdata till dessa studenter (Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Universitets- och högskolerådet (UHR), 2019).

Den intervjuade personen berättade också att institutionens vision är att skapa "joint degrees" och interkontinentala klassrum inom ramen för Linnaeus-Palme så att flera kan delta utan att behöva åka i väg. Slutligen påpekade den anställde att de inresande studenterna bidrar till breddad rekrytering på den egna institutionen.

Centralt vid universitetet förs diskussioner om hur man skulle kunna få fler studenter att delta i Linnaeus-Palme. En idé är att först skapa intresse för studier utomlands överhuvudtaget. När studenten blir intresserad skulle lärosätet kunna hjälpa till med att välja ett lämpligt stipendie- eller utbytesprogram.

Det förs även diskussioner om att utveckla information, bland annat genom att börja jobba på ett annat sätt med bilder och texter.

Slutsatser och reflektioner

Högskolelagens uppdrag till lärosätena om att aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan handlar om åtgärder som ska bredda rekryteringen, åtgärder för att behålla de antagna studenterna, det vill säga breddat deltagande och åtgärder med syfte att underlätta studenternas övergång till arbetsmarknaden (Universitets- och högskolerådet, 2016a). Ett framgångsrikt arbete med breddad rekrytering innebär att uppdraget bör integreras i de ordinarie verksamheterna, däribland arbetet med internationell mobilitet. Analys av Stockholms och Uppsala universitets mål och strategier för arbete med breddad rekrytering och internationalisering pekar på att det saknas en direkt koppling mellan de båda dimensionerna i de båda lärosätenas strategiska dokument.

Enligt internationella studier finns det flera positiva karriär- och arbetsmarknadsmässiga effekter av utlandsmobilitet (Centrala studiestödsnämnden och Universitets- och högskolerådet, 2019). Utifrån de rättviseskäl som ligger till grund för att införa uppdraget om breddad rekrytering i HL är det därför viktigt att internationella mobilitetsprogram inte bara används av vissa grupper av studenter, utan att fler grupper deltar.

En större heterogenitet bland deltagarna inom de internationella programmen är önskvärt även ur ett kvalitativt perspektiv (Universitets- och högskolerådet, 2020).

Samtidigt pekar undersökningar på att det finns en snedrekrytering till internationella mobilitetsprogram och att den kan se olika ut för de olika programmen (Universitets- och högskolerådet 2018a, Centrala studiestödsnämnden och Universitets- och högskolerådet, 2019, Universitets- och högskolerådet, 2019b).

Utredningen är en del av UHR:s utvecklingsarbete av Linnaeus-Palme och MFS. Syftet har varit att skapa ett underlag för UHR att utveckla och förbättra sitt arbete med breddad rekrytering till programmen, både internt och när det gäller stöd till lärosätena i deras arbete. I förlängningen ser UHR också möjligheter att utveckling och arbete med breddad rekrytering kan bidra till ett ökat intresse för programmen.

Detta kunskapsunderlag kan med fördel även användas av lärosätena i det egna utvecklingsarbetet såväl avseende breddad rekrytering som internationalisering. Utredningen har resulterat i några uppslag som skulle kunna testas på ett större underlag, exempelvis genom en enkät.

Viktigt att definiera vad breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och MFS innebär

Det finns ingen enhetlig definition av begreppet breddad rekrytering. Utgångspunkten för att arbeta med uppdraget är därför den vaga formuleringen i HL (1 kap. 5 §) att "högskolorna aktivt ska främja och bredda rekry-

tering till högskolan” samt förarbetena till lagen (Utbildningsdepartementet, 2001). UHR:s liksom lärosätenas arbete med breddad rekrytering till Linnaeus-Palme och MFS skulle kvalitetsmässigt stärkas om myndigheten och lärosätena gemensamt definierade vad som avses med breddad rekrytering till programmen.

Ett sätt vore att hämta inspiration från Erasmus Charter for Higher Education 2014–2020 och Erasmus Charter for Higher Education 2021–2027 (EU-kommissionen, 2016 och 2020). I dessa understryks bland annat att Erasmus+ syftar till att främja rättvisa och inkludering genom att underlätta för elever och studenter som av olika anledningar har svårare att delta i internationella projekt. Det kan exempelvis handla om personer som är missgynnade och/eller riskerar att bli utsatta för diskriminering, exempelvis personer med olika typer av funktionsnedsättningar, personer med problem av psykosocial karaktär eller problem relaterade till bland annat kön, sexuell läggning eller etnisk bakgrund.

Kunskap om deltagare i Linnaeus-Palme och MFS en förutsättning för arbete med breddad rekrytering

En viktig förutsättning för arbete med breddad rekrytering är kunskapen om vilka grupper som är underrepresenterade. Utan denna kunskap är det svårt att genomföra riktade insatser. Därför behöver statistikutvecklingen prioriteras, exempelvis när det gäller de uppgifter som samlas in i UHR:s digitala handläggningssystem Rauk och de uppgifter som efterfrågas i redovisningsrapporter.⁴⁰

Det vore också intressant att samla in uppgifter om vilka som har sökt stipendier men fått avslag. Den kunskapen finns hos lärosätena.

Viktigt med marknadsförings-, informations- och vägledningsinsatser

I intervjuerna beskrivs Linnaeus-Palme och MFS-studenter som handlingskraftiga, äventyrliga, självsäkra och driftiga personer som ofta tidigt i utbildningen vet att de vill åka iväg. För dessa studenter är det nästan självklart att åka. Ofta har de också en akademisk förankring och känner sig hemma i högskolan.

En viktig fråga för både UHR och för lärosätena är hur tanken kan väckas på att delta i programmen hos dem som inte redan vet att de vill delta. Informationsinsatser, riktade till alla studenter är mycket viktiga. Även presumtiva studenter, exempelvis gymnasieelever, bör omfattas av informationsinsatser. Det är också viktigt att fundera på vilka informationskanaler som skulle kunna användas.

40. UHR har påbörjat ett arbete med utveckling av statistik genom att 2020 fatta beslut om att även deltagarnas födelsedatum ska samlas in.

Sammantaget framkommer i intervjuerna att både Linnaeus-Palme och MFS behöver mer marknadsföring. Vidare är vägledningens roll viktigt. Redan vid studiestart bör alla studenter få tillgång till vägledning om möjligheter till studier utomlands, däribland Linnaeus-Palme och MFS.

För att stärka allas möjlighet till deltagande har UHR möjliggjort ett extra bidrag för merkostnader för deltagare med funktionsnedsättning. Trots att detta bidrag funnits i flera år och har kommunicerats i olika kanaler har hittills bara en ansökan inkommit. Orsakerna till den begränsade användningen av dessa medel är värt att följas upp, till exempel i dialog med samordnare för studenter med funktionsnedsättning på lärosätena.

Viktigt att tydliggöra arbetsmarknadsanknytningen

För att göra Linnaeus-Palme och MFS mer attraktiva behövs information om att det är en bra merit på arbetsmarknaden att delta i programmen. Att tydliggöra arbetsmarknadsanknytningen för studenter är en viktig faktor för att öka och bredda rekryteringen till programmen.

Bör frågan om breddad rekrytering avse mobilitetsprogram som helhet?

Undersökningen visar att både Linnaeus-Palme och MFS får konkurrera med andra mobilitetsprogram, framför allt Erasmus+. Det som talar till Erasmus+ fördel är att programmet är känt genom omfattande marknadsföring. Dessutom är det lättare att delta i programmet då mycket är redan ordnat för studenten. Programmet lockar också på forskarnivå. Dessutom upplevs medlen som väl tilltagna i relation till kostnaderna.

En fråga som bör ställas är huruvida mobilitetsprogrammen ska ses som en del i en helhet där alla andra program ingår. Utgångspunkten skulle vara att de olika programmen ger olika studenter möjlighet till utbyte. I det perspektivet skulle det kunna vara bra att Linnaeus-Palme och MFS har en annan sammansättning av deltagare än exempelvis Erasmus+ har. Detta resonemang ligger också väl i linje med ett arbete som UHR driver för att se över hur de internationella programmen i större utsträckning kan komplettera varandra.

En liknande tanke lyftes i en översyn av sex biståndsfinansierade program som gjordes på uppdrag av Sida (Anger J. och Oskarsson B., 2013). En av slutsatserna var att dessa program bör ses som enheter i en helhet. Därför "måste inte alla program nödvändigtvis bredda sig till så många olika grupper som möjligt. I vissa fall kan det till och med vara motiverat med program som fokuserar på särskilda grupper" (ibid.).

Referenser

- Anger J. och Oskarsson B. (2013). Översyn av utbildningsprogram inom Sidas uppdrag för resursbasutveckling. Steg 1 – Programportföljen som genomförs av UHR. 2013-09-30. Indvelop AB.
- Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Universitets- och högskolerådet (UHR) (2019). Vägen till utlandsstudier. UHR:s rapportserie 2019:5 och CSN:s rapportserie 2019:10.
- EU-kommissionen (2016). Charter for Higher Education 2014–2020. Annotated Guidelines. Version 1st February 2016.
- EU-kommissionen (2020). Charter for Higher Education 2021–2027. Guidelines.
- Europeiska unionens råd (2011). Rådets slutsatser om ett riktmärke för rörlighet i utbildningssyfte, 2011/C 372/08.
- Högskoleverket (2007). Utvärdering av arbetet med breddad rekrytering till universitet och högskolor. Rapport 2007:43 R.
- Högskoleverket (2009). Uppföljning av lärosätenas arbete med breddad rekrytering 2006–2008. Rapport 2009:18 R.
- Rauk. Beviljade partnerskapsprojekt i Linnaeus-Palme, 2015 – 2019.
- SOU 2018:3 (2018). En strategisk agenda för internationalisering. Delbetänkande av Utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Stockholms universitet (2019a). Strategier för Stockholms universitet 2019–2022.
- Stockholms universitet (2019b). Plan för breddad rekrytering.
- Stockholms universitet (2019c). Global Engagement – långsiktig plan för Stockholms universitets internationella verksamhet.
- Universitetskanslersämbetet (2020). Universitet och högskolor Årsrapport 2020.
- Universitets- och högskolerådet (2016a). Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper? En redovisning av regeringsuppdraget att kartlägga och analysera lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande. Universitets- och högskolerådet 2016.
- Universitets- och högskolerådet (2016 b). Åtgärder för att öka antalet utresande utbytesstudenter. Universitets- och högskolerådet 2016.
- Universitets- och högskolerådet, (2018a). Rekryteringspool för internationellt utvecklingssamarbete? Utvärdering av Minor Field Studies (MFS), Linnaeus-Palme och Praktikantprogrammet. UHR:s rapportserie 2018:7.

Universitets- och högskolerådet (2018c). Det akademiska värdet av mobilitet. UHR:s rapportserie 2018:9. Universitets- och högskolerådet, maj 2018.

Universitets- och högskolerådet, (2018b). Samarbete med låg- och medelinkomstländer: hinder för att genomföra planerade aktiviteter inom mobilitetsprogrammet Linnaeus-Palme. Universitets- och högskolerådet 2018.

Universitets- och högskolerådet (2019a). Budgetframställan till Sida 2020. För programverksamhet som administreras av Universitets- och högskolerådet. Universitets- och högskolerådet 2019.

Universitets- och högskolerådet (2019b). Svenska studenter i Erasmus+. Livsbanor och sociala strukturer. UHR:s rapportserie 2019:6. Universitets- och högskolerådet, december 2019.

Universitets- och högskolerådet (2019c). Tilldelningsbeslut inom Linnaeus-Palme partnerskap 2019, 10 juni 2019, diarienummer 01137–2018.

Universitets- och högskolerådet (2020). Verksamhetsrapport med finansiell redovisning för 2019. UHR. 2020-03-17.

Uppsala universitet (2018). Handlingsplan för breddad rekrytering 2018–2020. Fastställd av Rektor 2018-02-13.

Uppsala universitet (2019). Mål och strategier för Uppsala universitet. Fastställda av konsistoriet 2019-12-12.

Utbildningsdepartementet (2001). Prop. 2001/02:15 (2001). Den öppna högskolan. Stockholm: Regeringskansliet.

Utbildningsdepartementet (2002). Regeringsbeslut U 2002/1806/IS.

Utbildningsdepartementet (2012). Förordning (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet. Stockholm: Regeringskansliet.

Utbildningsdepartementet (2017). Ökad internationalisering av universitet och högskolor, dir. 2017:19. Kommittédirektiv. Beslut vid regeringssammanträde den 16 februari 2017.

Utbildningsdepartementet (2020). Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Universitetskanslersämbetet. Regeringsbeslut 2020-04-09. U2020/02276/UH.

Utrikesdepartementet (2000). Regeringsbeslut UD 2000/532 IC, 11/5–2000. Stockholm: Regeringskansliet.

Utrikesdepartementet (2002). Regeringsbeslut U 2002/1806/IS, 25/4–2002.

Utrikesdepartementet (2013). Resultatstrategi för kapacitetsutveckling och utbyten 2014–2017. Stockholm: Regeringskansliet.

Utrikesdepartementet (2018). Strategi för kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stöder Agenda 2030 för hållbar utveckling. Stockholm: Regeringskansliet.

Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med flera uppdrag inom utbildningsområdet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.